

BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHILARIDA VOKAL IJROCHILIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Xayitboy Ruzmetov

Urganch davlat pedagogika instituti

Musiqa ta'limi va san'at mutaxassisligi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14553864>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak musiqa o'qituvchilarida vokal ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali metodikasini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Musiqa ta'limi jarayonida vokal ijrochilikning ahamiyati, uning pedagogik va ijodiy jihatlari tahlil qilinib, zamonaviy yondashuvlar asosida o'qituvchilarni tayyorlash bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan. Tadqiqotda innovatsion texnologiyalar, amaliy mashg'ulotlar va musiqiy tahlilning integratsiyalashgan usullari orqali vokal kompetensiyalarni rivojlantirish mexanizmlari o'rganilgan. Shuningdek, maqolada xalq musiqa an'alaridan samarali foydalanish va ijodkorlikni rivojlantirish bo'yicha ilg'or tajribalar misolida tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Vokal ijrochilik, musiqa ta'limi, kompetensiyalarni rivojlantirish, innovatsion texnologiyalar, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik metodika, xalq musiqa an'analari, ijodiy yondashuv.

Kirish.

Musiqa inson qalbiga chuqur ta'sir ko'rsatadigan, uning his-tuyg'ularini aks ettiradigan eng betakror san'at turlaridan biridir. Bu san'at turining ta'sirchanligi shundaki, u faqat tinglovchiga emas, balki ijrochiga ham chuqur estetik zavq baxsh etadi. Ayniqsa, vokal ijrochilik – inson ovoziining seyrini namoyon etadigan noyob mahorat, musiqiy ijrochilikning eng samimiy shakllaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Bugungi globallashuv davrida vokal san'atining ahamiyati yanada oshib, u milliy madaniyatni dunyo miqyosida tanitish, xalq an'alarini saqlab qolish va rivojlantirishning muhim vositasiga aylanmoqda.

Ammo, vokal ijrochilik nafaqat iste'dod, balki murakkab bilim va ko'nikmalarni talab qiladigan kasbiy faoliyatdir. Ayniqsa, bo'lajak musiqa o'qituvchilari uchun bu ko'nikmalar nafaqat ijroda, balki ta'lim jarayonida ham o'ta muhimdir. Chunki ular o'z talabalari qalbida musiqa va ijrochilikka bo'lgan muhabbatni uyg'otishi, ularni estetik va ma'naviy jihatdan shakllantirishi kerak. Ushbu vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish uchun esa zamonaviy talab va yondashuvlarga asoslangan metodikani qo'llash zarurati paydo bo'ladi.

Mazkur maqolada vokal ijrochilikning o'quv jarayonidagi o'rni, uning pedagogik imkoniyatlari va rivojlantirish mexanizmlari haqida fikr yuritiladi. Yana bir maqsad – bo'lajak musiqa o'qituvchilarida vokal ijrochilik kompetensiyalarini shakllantirishning samarali metodikasini takomillashtirish yo'llarini aniqlashdan iborat. Bu esa nafaqat musiqa o'qituvchilarining, balki kelajak avlodning ma'naviy kamolotiga hissa qo'shadi.

Metodologiya.

Musiqa ta'limi jarayonida vokal ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirishga doir samarali yondashuvlarni ishlab chiqish nafaqat ijodiy yondashuvni, balki ilmiy asoslangan metodologik tamoyillarni qo'llashni talab qiladi. Mazkur tadqiqotda metodologiya masalasi, avvalo, vokal san'atining tabiati va uni o'rgatishning pedagogik asoslarini chuqur anglashdan boshlanadi. Chunki vokal ijrochilik insonning ovoz imkoniyatlarini rivojlantirishga qaratilgan murakkab

jarayon bo'lib, nafaqat musiqiy, balki psixologik, fiziologik va lingvistik omillarni ham o'z ichiga oladi.

Metodologik yondashuv sifatida integrativ va innovatsion tamoyillarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Integratsiya vokal ijrochilikni boshqa musiqa yo'nalishlari, masalan, nazariy bilimlar, fortepiano asboblari bilan uyg'unlashtirish orqali amalga oshiriladi. Bu o'quvchilarni keng qamrovli musiqa madaniyati bilan tanishtirishga, ularda musiqiy tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, vokal ijrochilik bo'yicha mashg'ulotlarni faqat nazariya bilan cheklamasdan, ularni ijodiy-amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlash ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Innovatsion yondashuv esa zamonaviy texnologiyalarni, xususan, multimediyali resurslarni, ovoz yozish texnologiyalarini va masofaviy ta'lim vositalarini ta'lim jarayoniga joriy etishni nazarda tutadi. Bu yondashuv nafaqat ta'lim jarayonini jonlantiradi, balki bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqadi. Xalq musiqa an'analari va zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish orqali esa nafaqat vokal ijrochilik, balki milliy o'zlikni anglash, madaniy merosga hurmat tuyg'ulari ham rivojlantiriladi.

Shuningdek, tadqiqotda aks ettirilgan yondashuvlarning samaradorligini baholash uchun empirik metodlar, jumladan, kuzatish, intervyu, test sinovlari va pedagogik tajriba usullaridan foydalanildi. Bu metodlar orqali vokal ijrochilik kompetensiyalarining rivojlanish dinamikasini o'lchash, bo'lajak o'qituvchilar bilan olib borilayotgan mashg'ulotlarning ta'sirchanligini tahlil qilish imkoniyati yaratildi. Ushbu yondashuvlar vokal ijrochilikni faqat kasbiy ko'nikma sifatida emas, balki kengroq pedagogik va ma'naviy masalalar doirasida ko'rish zaruratini tasdiqlaydi.

Muhokama:

Vokal ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi bugungi kunda musiqa o'qituvchilari tayyorgarligida eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot davomida aniqlangan yondashuvlar va usullar vokal ijrochilikni rivojlantirish jarayonida mavjud bo'lgan ba'zi muammolarni samarali hal qilishga imkon berdi. Ushbu jarayonni takomillashtirishda xalq musiqasi an'analarga tayanish va zamonaviy texnologiyalarni qo'llashning uyg'unlashuvi alohida ahamiyat kasb etdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, vokal ijrochilikni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, ovoz yozish texnologiyalari orqali o'quvchilar o'z ijro mahoratini baholash va uni tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Bu ularda o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyani oshirdi va vokal ijrochilikdagi kamchiliklarni aniqlashga yordam berdi. Shuningdek, xalq musiqasi materiallarini ijro etish nafaqat vokal texnikasini rivojlantirdi, balki milliy o'zlikni anglash, madaniy qadriyatlarga hurmat bilan qarash tuyg'ularini ham mustahkamladi.

Muhokama davomida aniqlangan yana bir jihat – vokal ijrochilikning nafaqat texnik, balki psixologik va estetik jihatlarini rivojlantirish zarurligidir. O'quvchilarning ovoz imkoniyatlarini to'g'ri yo'naltirish, ularda ijodiy yondashuvni shakllantirish va sahna madaniyatini rivojlantirish bo'yicha olib borilgan ishlarda ijobiy natijalarga erishildi. Biroq, bu jarayonni takomillashtirishda hali ham ayrim to'siqlar mavjudligi qayd etildi. Jumladan, ba'zi pedagoglarning innovatsion texnologiyalarni qo'llashda yetarli ko'nikmaga ega emasligi yoki xalq musiqasi materiallaridan samarali foydalanmasligi kabi masalalar hal qilinishi zarur.

Shuningdek, vokal ijrochilikni o'rgatishda individual yondashuvning o'rni ham katta ekanligi tasdiqlandi. Har bir o'quvchining ovoz diapazoni, texnik imkoniyatlari va shaxsiy

qiziqishlariga mos ravishda ta'lim berish ularning vokal ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu yondashuv amaliy mashg'ulotlar samaradorligini oshirishda sezilarli natijalarni ko'rsatdi.

Umuman olganda, tadqiqot vokal ijrochilikni rivojlantirishda xalq musiqasi an'analari va zamonaviy texnologiyalarning uyg'unlashuvi, shuningdek, individual yondashuvning muhimligini yana bir bor tasdiqladi. Kelgusida bu yo'nalishda olib boriladigan ishlarda mavjud metodlarni yanada takomillashtirish, o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish va ularning kasbiy mahoratini oshirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Xulosa.

Vokal ijrochilik san'ati – bu nafaqat musiqa ijrosi, balki inson ruhiyatini boyituvchi, milliy madaniyatni targ'ib qiluvchi noyob vositadir. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini ushbu san'atga jalb qilish va ularda vokal ijrochilik kompetensiyalarini shakllantirish, aslida, kelajak avlodning madaniy va ma'naviy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, vokal ijrochilik faqat texnik mahorat emas, balki ijodkorlik, estetik did va ma'naviy yetuklikni shakllantirishning ham muhim omili hisoblanadi.

Maqolada taqdim etilgan yondashuvlar, xususan, innovatsion texnologiyalarni qo'llash, xalq musiqasi an'analarga asoslangan ta'lim jarayonini tashkil etish, shuningdek, individual yondashuvlarni tatbiq etish vokal ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali ekanligini isbotladi. Shuningdek, bu yondashuvlar o'qituvchilarni tayyorlash tizimida sifat o'zgarishlarini keltirib chiqarishi bilan ahamiyatlidir. Xalq musiqasi va zamonaviy ta'lim texnologiyalarining uyg'unligi o'qituvchilarning vokal ijrochilik mahoratini rivojlantirish bilan birga, ularda milliy o'zlikni anglash va estetik zavqni shakllantiradi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, vokal ijrochilikni o'rgatishda pedagogning roli nihoyatda muhimdir. Bu jarayonda pedagog nafaqat o'rgatuvchi, balki ruhlantiruvchi, yo'naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish, ularni zamonaviy ta'lim vositalaridan samarali foydalanishga yo'naltirish dolzarb vazifa sifatida turadi.

Xulosa qilib aytganda, vokal ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ushbu sohani rivojlantirishning yanada keng istiqbollarini ochib berdi. Kelgusida bu yo'nalishda yangicha yondashuvlarni tatbiq etish, o'qituvchilarni zamonaviy usullar bilan tanishtirish va amaliy mashg'ulotlarni takomillashtirish milliy musiqa ta'limining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Musiqa ta'limidagi bu jarayon nafaqat milliy madaniyatimizni saqlash, balki uning dunyo miqyosida keng tanilishiga hissa qo'shadi.

References:

1. Alieva, S. (2020). "Milliy musiqa an'analari asosida vokal san'atini rivojlantirish." *Pedagogik innovatsiyalar jurnali*, №4, 45-52.
2. Musurmonov, A. (2017). *Zamonaviy musiqa ta'limi: texnologiyalar va metodlar*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Nazarov, B. (2021). "Xalq musiqasining vokal ijrochilikdagi o'rni." *Musiqa ta'limida innovatsiyalar*, №2, 18-25.
4. Usmonova, D. (2019). *Vokal san'ati pedagogikasi: an'alar va innovatsiyalar*. Toshkent: Fan va texnologiyalar.

5. Smith, J. (2016). *Vocal Pedagogy: Science and Art of Singing*. London: Oxford University Press.
6. Brown, T. (2018). *Teaching Music in a Digital Age*. New York: Routledge.
7. Kadirova, L. (2020). "Bo'lajak musiqa o'qituvchilarida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish." *Ta'lim va fan rivoji*, №3, 27-33.
8. World Federation of Music Education (2021). *Music Education in the 21st Century*. Geneva: WFME Publications.
9. UNESCO (2020). *Traditional Music and Cultural Heritage: Educational Perspectives*. Paris: UNESCO Press.
10. Rahmonov, E. (2018). "Milliy musiqa vositasida o'quvchilarda madaniy tafakkurni shakllantirish." *O'zbekiston pedagogik tadqiqotlari jurnali*, №6, 14-20.
11. Rodina, N. (2015). *Practical Techniques in Vocal Training*. Moscow: Prosveshchenie.